

Ako nestanu Srbi, nestaće i svi drugi

Upravo popisne statistike govore da broj Srba ne opada ništa brže od drugih naroda ni u Srbiji, ni u okruženju. Naši popisi čak pokazuju manji pad broja stanovnika od mnogih drugih država, što znači da se samo radi o civilizacijskom procesu u ovom delu sveta **Piše Veljko Miladinović**

Konačni rezultati popisa u Srbiji, nedavno objavljeni, prema kojima u Srbiji živi 224.688 manje Srba nego pre deset godina, ponovo su u etar pustili paranoične predstave o izumirućem narodu i šljivi Tarabića pod koju će svi Srbi zajedno jednog dana stati.

Istina je, međutim, da ne umiru Srbi, nego da umiru - ljudi. Nije ovo građanski otklon od nacionalnih strahova kao osnova za građenje nekih novih mitova. Koliko god se verovalo da će 21. vek biti vek globalizacije, u kom ne-

će biti više nacija u tradicionalnom smislu, pitanje nacionalnog identiteta će i u narednih sto godina biti veoma važno (za 22. vek ćemo videti, o tom potom...). Ovo je samo otklon od iracionalnih strahova i projekcija, po kojima ćemo ovim demografskim tempom ubrzo izumreti kao narod i „postati manjina u svojoj zemlji“, kako se to često kaže.

Jer upravo popisne statistike govore da broj Srba ne opada ništa brže od drugih naroda, ni u Srbiji ni u okruženju. A naši popisi čak pokazuju manji pad broja sta-

novnika od mnogih drugih država. Što znači da se samo radi o civilizacijskom procesu u ovom delu sveta i da ako već dođe do toga „da će Srbi nestati“, onda će „nestati i svi drugi“.

U Srbiji, dakle, prema konačnim rezultatima popisa, žive 7.186.862 građana, što je 311.139 stanovnika manje nego pre deset godina, odnosno pad od 4,15 odsto. Ne računajući Crnu Goru (620.029 stanovnika), gde je zabeležen pad od stotinak ljudi, u gotovo svim ostalim balkanskim zemljama osipanje stanovništva je na nivou Srbije, ili veće.

Popisi koji su sprovedeni ove dve godine pokazuju da se Balkan populacijski prazni. Tako je, recimo, u Hrvatskoj popis zabeležio pad broja stanovnika od 150.000 ljudi, što je procentualno približno tendencijama u Srbiji, dok je u Bugarskoj, prema popisu iz februara 2011, zabeleženo da njena populacija iznosi 7.365.000 stanovnika. Imajući u vidu da je pre deset godina u Bugarskoj živelo 7.933.000, dolazimo da duplo većeg osipanja stanovništva nego kod nas. Rumunija je, opet, za deset godina zabeležila pad stanovništva od skoro 2,5 miliona ljudi (sa 21.680.974 na 19.043.767), što je pad od 12,2 odsto.

Paranoične teze o „nestajanju srpskog roda“ po pravilu prati verovanje da će Albanci, koji su nas natalitetom pobedili na Kosovu (kako reče poživši patrijarh Pavle: čijeg ovce, toga i planina), besomučnim množenjem ubrzo zavladati Balkanom. Ipak, radi ilustracije, prošlogodišnji popis u Albaniji pokazao je pad broja stanovnika ove zemlje od 237.534 stanovnika za poslednju deceniju, što je skoro duplo jači populacioni udar nego što je doživela Srbija, imajući u vidu da se radi o državi koja ima oko tri miliona stanovnika - preciznije 2.831.741, a pad iznosi 7,7 odsto.

Čak je i popis sproveden na teritoriji Kosova pokazao da populaciju južne srpske pokrajine, zajedno sa nepopisanim Srbima severnog Kosova, čini „samo“ 1,8 miliona stanovnika. A zanimljivo je da prema trenutnim procenama, na celom Kosovu kao opštine sa najvećim natalitetom važe upravo Leposavić, Zubin Potok i Srpska Mitrovica (ili kako je to autoru teksta jednom prilikom plastično objasnio lokalni kafanski „sociolog“ iz severne Mitrovice: Albancima su Ameri doneli nezavisnost, ali sada moraju da trpe sve posledice - neće više Albanka da rada ceo život, sad bi malo da obuče suknjicu i izade u kafić...)

Najveća enigma „balkanske popisologije“ je, naravno, Bosna i Hercegovina. Procenjuje se da bi BiH, da nije bilo rata, imala oko pet miliona ljudi. Najčešće **zvanična statistika** barata podatkom od 3,8 miliona ljudi, a najpesimističnije analize idu i do 3,1 milion stanovnika.

Razloge za ovolike padove na celom prostoru Balkana nije teško pronaći. Negativan prirodni priraštaj je više-

decenijski trend, ali ujedno i ne mora da znači odumiranje naroda. To je ciklična faza u razvoju nacija, koje su u prvoj polovini prošlog veka bile „najmlađe u Evropi“. Drugi razlog je ekonomska situacija i masovno iseljavanje u zapadne zemlje, a srpska specifičnost je i politički bojkot Albanaca sa juga Srbije, kojih je popisano tek oko pet hiljada, a procenjuje se da ih ima još pedeset ili šezdeset hiljada.

„Broj Srba koji žive u Srbiji danas gotovo je identičan broju Srba koji su prema popisu 1971. živeli u Srbiji bez Kosova. Odstupanje je tek oko 18.000. Ni u odnosu na popis iz 1961. nisu velika odstupanja, što znači da je broj Srba na teritoriji koju danas popisujemo za pola veka praktično ostao nepromenjen. Najveća 'pomeranja' bila su na nivou 250.000 stanovnika. Uprkos svim pesimističkim tezama, ovo je svojevrsan demografski uspeh“, kaže za Nedeljnik Goran Nikolić, ekonomista sa Instituta za evropske studije.

Naravno, treba imati u vidu da je na ovom prostoru bilo dosta turbulencija odliva i priliva stanovništva. Ali naš sagovornik dodaje i da je realan broj stanovnika Srbije nešto veći nego što pokazuju rezultati popisa.

„Još nemamo takozvani neto neobuhvat. To je razlika onih koji nisu popisani i koji su dva ili više puta obuhvaćeni popisom. U prethodnom popisu to je iznosilo 1,6 odsto, a ovogodišnje indicije pokazuju da će biti između dva i tri odsto. Ako bude dva odsto, to znači da nas ima još 150.000 više. Najveći problem je što je trenutno stopa rađanja na 1,36 deteta po ženi. Ali ne treba biti pesimista po automatizmu i kreirati teze o izumiranju nacije. To nisu linearni procesi. Možemo da očekujemo u budućnosti takozvani fenomen odloženog rađanja. To se događa u zapadnoj Evropi, da jedna generacija žena odloži rađanje zbog krize. Posle ekonomske stabilizacije dolazi do rasta rođenih beba“, kaže Nikolić.

Dok na Balkanu konstantno opada broj stanovnika poslednjih decenija, u EU je suprotan proces. U zapadnim zemljama broj ljudi konstantno raste praktično od šezdesetih godina prošlog veka. Ipak, to se ne objašnjava visokim natalitetom domicilnog stanovništva, već isključivo kao posledica imigracija i pozitivnog prirodnog priraštaja imigranata. Prema statistici, u EU stopa nataliteta iznosi oko 11 promila, a stopa mortaliteta je manja od 10 (u zemljama Balkana natalitet iznosi između devet i deset promila, a mortalitet između 12 i 14 promila).

„Najbolji primer je Nemačka, koja danas ima 82 miliona stanovnika, a od njih je 16,2 miliona prva, druga ili treća generacija imigranata. Da nije, dakle, bilo auslendera, Nemačka bi danas imala 'tek' 66 miliona ljudi“, kaže Nikolić.

Kao jedna od potencijalno destabilizujućih stavki popisa bila je mogućnost regionalnog izjašnjavanja – na primer Šumadinac ili Vojvodanin. Ali regionalno izjašnjenih je u celoj zemlji bilo oko 30.000, što znači da se, okvirno, tek oko jedan odsto stanovnika Vojvodine izjasnio kao Vojvodanin

	2011.	PROCENAT	2002.	PROCENAT	RAST/PAD
Republika Srbija	7.186.862	100 %	7.498.001	100 %	- 311.139
Srbi	5.988.150	83,32 %	6.212.838	82,86 %	- 224.688
Mađari	253.899	3,53 %	293.299	3,91 %	- 39.400
Romi	147.604	2,05 %	108.193	1,44 %	+ 39.411
Bošnjaci	145.278	2,02 %	136.087	1,81 %	+ 9.191
Hrvati	57.900	0,81 %	70.602	0,94 %	- 12.702
Crnogorci	38.527	0,54 %	69.049	0,92 %	- 30.522
Vlasi	35.330	0,49 %	40.054	0,53 %	- 4.724
Rumuni	29.332	0,41 %	34.576	0,46 %	- 5.244
Jugosloveni	23.303	0,32 %	80.721	1,08 %	- 57.418
Muslimani	22.301	0,31 %	19.503	0,26 %	+ 2.798
Albanci *	5.809	0,08 %	61.647	0,82 %	...
Nemci	4.064	0,06 %	3.901	0,05%	+ 163
Rusi	3.247	0,05 %	2.588	0,003 %	+ 659

Podaci RZZS

Negativan prirodni priraštaj je višedecenijski trend, ali ne mora da znači odumiranje naroda. To je ciklična faza u razvoju nacija koje su u prvoj polovini prošlog veka bile najmlađe u Evropi

Rezultati popisa u Srbiji pokazuju još neke trendove u našem društvu, a to je da se zapravo nacionalna struktura stanovništva nije mnogo promenila. Srba je možda 224.000 manje, ali ih je procentualno za 0,5 odsto više nego na prošlom popisu. Ta razlika bi se verovatno istopila da su Albanci sa juga Srbije učestvovali na popisu. Mađara je 40.000 manje, što je u procentima 0,4 odsto manje. Hrvata je 12.000 manje, odnosno 0,15 odsto. To što su najveći pad doživeli Crnogorci (duplo) i Jugosloveni (četiri puta), pokazuje specifičan proces (re)integracije političkih nacionalnosti u nešto što se zove srpski nacionalni korpus.

S druge strane, najveći natalitet zabeležen je među Bošnjacima (malo manje od deset hiljada u plusu) i Roma, kojih je za 40.000 više. To pokazuje veći stepen emancipacije Roma i njihovo uključivanje u naše društvo.

„Romi se sad pokazuju na dva odsto ukupnog stanovništva, a od ukupnog broja rođenih ima ih četiri odsto. Kod Mađara je, recimo, veći udeo u umrlim, dok je kod Bošnjaka veći udeo u rođenim. Zanimljivo je da su Srbi u ukupno umrlim i ukupno rođenim na 84 odsto, što odgovara udelu u populaciji. Srbija je jedna od etnički najhomogenijih država u Evropi i nema mesta fatalističkim predstavama o opstanku naroda u sopstvenoj državi“, priča Nikolić.

Popis je pokazao i da se nastavlja beogradizacija Srbije, pošto je beogradski region jedini gde je zabeležen porast broja stanovnika, za 83.316. Svi ostali regioni - svi do jednog - imaju manje stanovnika nego početkom prošle decenije.

„To je takođe proces koji nije autentičan za Srbiju. U Grčkoj skoro pola zemlje živi u Atini, a u Hrvatskoj je Zagreb već 'narastao' na osamsto hiljada stanovnika“, kaže naš sagovornik.

Takođe, kao jedna od potencijalno destabilizujućih stavki popisa bila je mogućnost regionalnog izjašnjavanja - na primer Šumadinac ili Vojvodanin. Znatno broj Vojvodana mogao bi da probudi aspiracije za formiranje posebnog političkog identiteta u pokrajini. Ali regionalno izjašnjenih je u celoj zemlji bilo oko 30.000. Od, toga je, dođuše, preko 90 odsto u Vojvodini, mada se znatan broj njih izjasnio kao Sremci, što znači da se, okvirno, tek oko jedan odsto stanovnika Vojvodine izjasnio kao Vojvodanin. To izbija značajan argument iz ruku onih političkih krugova koji u poslednje vreme zagovaraju poseban politički identitet Vojvodine u odnosu na Srbiju. Zanimljivo, na listi najučestalijih regionalnih identiteta nalaze se i - Čurburci.

Jedna od enigmi, makar u kafanskim razgovorima, ali nikako nebitna, bila je broj popisanih Kineza u Srbiji. Iako se veruje da ih je mnogo više, državni popisivači su zabeležili 1.373 Kineza. Malo je verovatno da je to realna slika, jer bi to onda značilo da je svaki građanin Srbije video gotovo svakog Kineza koji u ovoj zemlji živi.

Tokom popisa postojala je i mogućnost da se tokom obrade materijala uvedu nove šifre za odgovore na pitanje o nacionalnoj pripadnosti za koje se uoči učestalo pojavljivanje. Tako je etnička slika Srbije naknadno proširena Jermenima, ali i balkanskim etničkim podgrupama kao što su Šopi ili Banjaši. Ili Torlaci, kojih u Srbiji živi 12.

A pošto se popisi na Balkanu često politizuju, onda bi neko, u svetlu novih spoljnopolitičkih orijentacija Srbije, sa posebnim zanimanjem mogao da analizira popisni rezultat po kome su Rusi i Nemci retke nacije koje su u poslednjih 10 godina postale brojnije u Srbiji. Kod Rusa je daleko veći porast (preko dvadeset odsto), ali Nemaca je i dalje, ipak, malo više. ■